

پیامدهای فرهنگی تقسیمات کشوری و اداری ایران از

۱۳۹۲-۱۳۱۶ ش

نخارش
مهران شفیعی نسب گندودی

www.ketab.ir





عنوان و نام پدیدآور:	پیامدهای فرهنگی تقسیمات کشوری و اداری ایران ۱۳۹۲-۱۳۱۶ ش./ نگارش مهران شفیعی نسب لنگرودی
مشخصات نشر:	تهران: ندای تاریخ، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری:	۶۴۸ ص.: مصور، نقشه، جدول؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک:	۹۷۸_۶۰۰_۸۸۷۵۳۱_۴
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
رده بندی کنگره:	JS۷۴۶۳
رده بندی دیویی:	۳۵۲/۰۵۵
شماره کتابشناسی ملی:	۷۳۷۴۵۴۱



پیامدهای فرهنگی تقسیمات کشوری و اداری ایران از ۱۳۹۲-۱۳۱۶ ش

پدیدآورنده: مهران شفیعی نسب لنگرودی
حروفچینی، صفحه آرایی و نظارت: موسسه و انتشارات ندای تاریخ
ویراستار: رباب آقابالا زاده
طراح جلد: جمال سرور
چاپ اول: زمستان ۱۳۹۹
تیراژ: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸_۶۰۰_۸۸۷۵۳۱_۴

قیمت: ۱۲۵۰۰۰ تومان
حق چاپ محفوظ و در اختیار موسسه و انتشارات ندای تاریخ است.

فهرست

۷	پیشگفتار
۱۲	تعریف مفاهیم
۱۴	فرضیه جغرافیای انسانی
۱۵	اهمیت و ضرورت تقسیمات کشوری
۱۹	بنیاد ایران‌شناسی و سرگذشت تقسیمات کشوری ایران
۲۴	بررسی ادبیات موجود
۲۵	کلیات جغرافیای انسانی و سیاسی ایران
۲۵	پایه تقسیمات کشوری و مرزبندی
۲۷	مرزهای بی‌پایه
۲۹	تقسیمات کشوری برای همگرایی یا واگرایی
۳۰	جغرافیای انسانی
۳۰	تیره‌های ساکن ایران
۳۳	زبان‌ها و گویش‌های رایج در ایران
۳۳	کیش‌های رایج در ایران
۳۴	تعاریف ترازهای تقسیمات کشوری
۳۵	شهر از دیدگاه فرهنگ ایران در پیش از اسلام
۳۶	شهر در دوره اسلامی
۳۶	تعریف کنونی شهر
۳۷	تقسیمات کشوری قاجاریه
۳۸	تقسیمات کشوری ایران (پیش از انقلاب مشروطیت) در سال ۱۲۸۰ ش
۴۰	تقسیمات کشوری (پس از انقلاب مشروطیت) ۱۳۰۴-۱۴ آذرماه ۱۲۸۵ ش
۴۸	تقسیمات کشوری ایران در سال ۱۲۸۶ ش
۵۰	تقسیمات کشوری ایران در سال ۱۳۰۰ ش

۵۷	تقسیمات کشوری پهلوی ۱۳۵۷-۱۳۰۴ ش
۶۰	تقسیمات کشوری ایران در سال ۱۳۱۱ ش
۶۶	تقسیمات کشوری از ۱۳۱۶-۱۳۳۶ ش
۶۶	بخش نخست ۱۳۲۰-۱۳۱۶ ش
۷۶	بخش دوم ۱۳۳۶-۱۳۲۰ هـ ش در هنگام پهلوی دوم
۹۳	تقسیمات کشوری از سال ۱۳۹۲-۱۳۳۶ ش
۹۳	سال ۱۳۳۶ ش آغاز استانسازی و بیرون شدن از جاده تقسیمات کشوری ایران
۱۰۲	فرمانداری‌های کل بنادر و جزایر و استان ساحلی
۱۰۵	استان تهران یا استان مرکزی
۱۰۸	دیگر رویدادهای تقسیمات کشوری ایران در هنگام پهلوی دوم از ۱۳۳۶ ش
۱۲۲	تقسیمات کشوری دوره جمهوری اسلامی
۱۲۷	دگرگونی‌های تقسیمات کشوری پس از قانون ۱۳۶۲ هـ ش
۱۶۳	سوگنامه تقسیم خراسان
۱۹۷	سبزواری: برخورد قانونی با عوامل یک سوءتفاهم
۲۰۵	تاریخچه تقسیمات کشوری سمیرم
۲۰۶	سمیرم: قربانیان اعتراض به یک تقسیم
۲۰۸	ناآرامی‌های قزوین
۲۰۹	طرح‌های پیشنهادی برای تقسیمات کشوری در ایران
۲۱۵	دیدگاه وزیر کشور و مدیرکل تقسیمات کشوری درباره نظام اداری و تقسیمات کشوری
۲۳۳	تحلیل و دستاورد
۲۳۳	آسیب‌شناسی تقسیمات کشوری از ۱۳۳۶-۱۳۹۲ هـ ش
۲۳۸	ملاحظات سیاسی، امنیتی، ژئوپلیتیکی و تهدید خارجی
۲۴۱	آوردن پول نفت سر سفره مردم!
۲۴۳	دشواری‌های پدید آمده به سبب تقسیمات کشوری در این هنگام
۲۴۹	ارزیابی قانون سیوم تقسیمات کشوری ایران ۱۳۶۲ ش
۲۵۷	پیش‌آمد استان‌سازی
۲۶۱	شهرسازی دستوری در سال‌های گذشته
۲۹۹	یک مطالعه میدانی
۲۹۹	شهر چاف و چمخاله
۳۰۲	چرا تقسیمات کشوری به کژراهه رفت
۳۰۷	نام و نام‌گذاری جای‌ها در تقسیمات کشوری
۳۱۰	خراسان

۳۱۲	پاژنام شهرها و جای‌ها
۳۱۴	پاژنام شهرهای مقدس اسلامی اعم از تسنن، تشیع و ایاضیه، عتبات عالیات و...
۳۱۶	تقسیمات کشوری به‌عنوان میراث ناملموس ایران و حتی جهانی
۳۱۷	تقسیمات کشوری به منزله شناسنامه کشور
۳۱۷	نگارش درست نام‌های جغرافیایی
۳۲۲	شهر و شهروندی
۳۳۳	عنوان شهربانان (شهرباران) بخش‌های ایران
۳۳۵	شیوه نامگذاری جاها در فرهنگ ایرانی
۳۴۶	دگرگونی نام‌های جغرافیایی
۳۴۸	تغییر نام و نامگذاری جدید
۳۵۸	نمونه‌ای از دگرگونی‌های درخور نام
۳۶۲	نمونه‌ای از دگرگونی‌های نادرخور نام
۳۷۲	نام‌های شگفت
۳۷۶	بلشویزم و نام‌های جغرافیایی تاریخی
۳۷۷	ایلام
۳۷۹	خان در واژه‌های جغرافیایی
۳۸۱	شاه در واژه‌های جغرافیایی - برخورد دوگانه
۳۸۸	تغییر نام جزایر دریایچه اورمیه
۳۸۸	اسلام‌آبادهای ما آباد نیستند
۳۹۰	طرح دولت ایالتی در ایران
۳۹۱	نقش شوراها
۳۹۲	تمرکززدایی
۳۹۳	تقسیمات جدید کشوری
۳۹۴	وزرای منطقه‌ای
۳۹۴	وظایف وزرای منطقه‌ای
۴۰۱	طرح کالبدی منطقه‌ای ایران
۴۰۱	آمایش آموزش عالی در عرصه سلامت ایران
۴۰۳	آمایش آموزش عالی کشور
۴۰۳	طرح پیشنهادی اصلاح تقسیمات شهرداری تهران
۴۰۸	نمای جدید از تهران
۴۱۰	آن سوی تغییر چهره تهران
۴۱۲	طرح پیشنهادی نگارنده پژوهش برای تقسیمات کشوری ایران

پیشگفتار

تقسیمات کشوری ایران در درازای تاریخ آن بر پایه جغرافیای طبیعی استوار بوده است. عنوان اصلی جغرافیایی اعم از آبی و خاکی مانند رود، دریاچه، دریا، درّه، کوه، پستی و بلندی، دشت، خط‌الرأس، گوناگونی آب‌وهوا و به تبع آن گوناگونی پوشش گیاهی، جنگل، مرتع و بیابان تقسیمات طبیعی جغرافیایی را پدید می‌آورد. در گستره جغرافیای طبیعی، جغرافیای انسانی شکل می‌گیرد که در گذر زمان، ویژگی‌های فرهنگی و تمدنی نیز می‌یابد و به قانون ایالات و ولایات در هنگام مشروطه و همچنین به قانون تقسیمات کشوری دی ۱۳۱۶ هـ.ش — که ایران در درون مرزهای کنونی به ده استان بخش شد — می‌رسد. قانون تقسیمات کشوری دی ۱۳۱۶ بدون اشکال نبود، اما اشکالات و مغایرت‌ها، در سال‌های پسین برطرف شد.

اما از سال ۱۳۳۶ تا ۱۳۹۲ تقسیمات کشوری ناگهان به راه دیگری رفت. ملاحظات سیاسی، امنیتی و اداری بر اصول پیشین تقسیمات کشوری حکم فرما شد. واحدهای تقسیمات کشوری — که زین پس تراز نامیده می‌شود — به شکل بی‌رویه، به رده‌های بالاتر رفتند و شمار استان‌ها و به تبع آن شهرستان‌ها، بخش‌ها، شهرها و دهستان‌ها افزایش یافتند. تنها در یک مورد در سال ۱۳۵۲، شش استان نو پدید آمد تا اینکه در ۱۳۵۳/۱/۱۸ شمار استان‌ها به صورت بی‌سابقه ۱/۵ برابر شد و از ۱۴ به ۲۱ افزایش یافت.

شمار استان‌ها در پایان دودمان پهلوی به ۲۴ و در درازای تنها پنج سال ۷۱/۵ درصد افزوده شد. در دوره جمهوری اسلامی در یک مرحله از سال ۷۶-۱۳۷۲ به ۲۸، سپس در ۱۳۸۳ به ۳۰ و در سال ۱۳۸۹ به ۳۱ افزایش یافت و رزمه‌های بسیاری برای پدید آمدن استان‌های نو شنیده می‌شود. با این کار تنها منصبهای دولتی استاندار، فرماندار، بخشدار، شهردار، اعضای شورای شهر، رؤسای ادارات و غیره، افزون شد.

یکی از دشواری‌ها در درازای این سال‌ها عدم ارضای نیازمندی‌های تعاریف واحدهای تقسیمات کشوری بود. اگرچه شاید مسؤولان بنابر برخی ملاحظات سیاسی و امنیتی و... به خواسته‌های خود دست یافتند اما این رویه دشواری‌های فرهنگی بزرگی را برای کشور پدید آورد. به‌ویژه این دگرگونی‌ها به هیچ عنوان بازتاب تاریخ و فرهنگ ایران نیست و باعث فراموشی میراث فرهنگی ایران در میان ایرانیان و به‌ویژه، پدید آمدن عارضه‌ای شد که می‌توانیم «از خودیگانگی فرهنگی» بخوانیم. در اینجا، این پرسش، بسیار مهم می‌نماید که چگونه تقسیمات کشوری در سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۳۶ باعث از خودیگانگی فرهنگی شده است.

دکتر زهرا احمدی‌پور مدیرکل دفتر تقسیمات کشوری وزارت کشور، هنگام سخنرانی در همایش بررسی راهبردهای علمی و عملی تقسیم استان خراسان و نقش آن در توسعه بیان داشته «تغییر ضروری صورت نگرفته و ما رسیده‌ایم به این عدم تناسبی که فعلاً در وضع تقسیمات می‌بینیم. عدم تناسبی که از حیث وسعت، جمعیت و توزیع امکانات و تخصیص بودجه دیده می‌شود. همه مستحضر هستند و عمده‌ترین اعتراضاتی که به دفتر تقسیمات کشوری می‌شود از شیوه تقسیمات این است که تخصیص بودجه با توجه به مساحت نیست و با توجه به میزان جمعیت نیست همه اینها منجر به این شده که ما یک استان را تحت عنوان استان محروم درجه یک و یک استان ملی هم در کنار چهار استان محروم داریم. به نظر می‌رسد که اگر

قرار باشد که عدالتی را در بحث تعادل‌های منطقه‌ای داشته باشیم و یک شکل صحیحی را برای تقسیمات در نظر بگیریم؛ نیاز به یک بازنگری اساسی در تقسیمات کشوری داریم چون این ضرورت در برنامه دوم توسعه احساس می‌شده، در بند الف تبصره ۶۹ دولت تکلیف می‌شود که طرح جامع تقسیمات کشوری را تصویب کند».

طرح تقسیم استان خراسان به عنوان پیش درآمد این طرح جامع تقسیمات کشوری به وزارت کشور محول شده که تا پایان سال ۷۶ انجام می‌گیرد. در طرح جامع، هدف را به این منوال معرفی کردند که اگر قرار باشد که یک وضعیت باثبات و پایداری را در نظام تقسیمات داشته باشیم؛ نیاز به بازنگری داریم و اینکه این بازنگری به چه صورت و به چه شیوه‌ای انجام شود؛ به هر حال به عنوان یک کار کارشناسی به دفتر تقسیمات محول شده که ان شاء الله تا پایان برنامه دوم توسعه حداقل مراحل اولیه‌اش انجام خواهد شد.

هم ایشان با اشاره به لزوم عدالت سراسری در نظام تقسیمات کشوری گفت: چگونگی مدیریت آسیب‌شناسانه، ساماندهی و بهره‌برداری از ظرفیت‌های قانونی برای رفع اشکالات به وجود آمده در نظام تقسیمات کشوری با رویکردی منظم، منسجم و سامانمند مورد تأکید است. وی در اولین نشست تخصصی کارشناسان تقسیمات کشوری استانداری‌های سراسر کشور، هدف از تشکیل این نشست را تدوین چارچوب سیاست‌ها و برنامه‌های تقسیمات کشوری برای بهره‌برداری مناسب از فضای موجود و مبتنی بر اصول و برنامه‌های طراحی شده در دولت تدبیر و امید عنوان کرد و گفت: با توجه به شعار دولت مبنی بر حرکت روی ریل قانون، وزارت کشور و دفتر تقسیمات کشوری نیز مبتنی بر همین اصل و چارچوب برنامه‌های خود را دنبال می‌کند.